

Omgaan met droogte en hevige regenval als landbouwer in Vlaanderen

Enkele voorbeelden en getuigenissen
uit het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid

Medegefinancierd door
de Europese Unie

VLAAMS
RURAAL
NETWERK

COLOFON

Deze publicatie is een uitgave van de Vlaamse overheid,
Agentschap Landbouw en Zeevisserij.

Verantwoordelijke uitgever

Patricia De Clercq
Administrateur-generaal van het Agentschap Landbouw en Zeevisserij

Coördinatie en eindredactie

Vlaams Ruraal Netwerk

Beeldmateriaal

© Agentschap Landbouw en Zeevisserij, tenzij anders vermeld.

Nummer wettelijk depot

D/2024/3241/415

Overname van de teksten is toegestaan mits bronvermelding.

www.vlaamsruraalnetwerk.be
vlaamsruraalnetwerk@lv.vlaanderen.be

Medegefinancierd door
de Europese Unie

INHOUD

01

INLEIDING
pagina 5

02

**GOEDE PRAKTIJKEN VOOR BETERE
WATERBUFFERING**
ECOREGELINGEN EN AGROMILIEUKLIMAAT-
MAATREGELEN
pagina 9

03

**INVESTEREN IN KLIMAATROBUUSTE
LANDBOUW**
VLAAMS LANDBOUWINVESTERINGSFONDS (VLIF)
pagina 17

04

**LANDBOUWONDERZOEK OMZETTEN
IN DE PRAKTIJK**
DEMONSTRATIEPROJECTEN
pagina 23

05

**GEBIEDSGERICHTE AANPAK TEGEN DROOGTE
OP HET PLATTELAND**
LEADER
pagina 29

06

LANDBOUW EN WATER IN VLAANDEREN
pagina 33

01

INLEIDING

6

De laatste jaren ervaren we steeds vaker extreme weersomstandigheden. Deze resulteren in een tekort of teveel aan water. Periodes van overvloedige regen en overstromingen volgen lange periodes van droogte op. De onvoorspelbare beschikbaarheid van water heeft grote gevolgen voor de landbouw. Jaarlijks verbruikt de land- en tuinbouw in Vlaanderen een geschatte 66,2 miljoen m³ water (Bron Landbouwcijfers Vlaanderen), rechtstreeks hemelwater niet meegerekend. 58% van het verbruikte water is opgepompt grondwater, 27% is opgevangen hemelwater en 8% is leidingwater. Over voldoende water beschikken, kan het verschil maken tussen een geslaagde of een verloren oogst. Dieren hebben zuiver drinkwater nodig, machines en tanks moeten met zuiver water gereinigd worden. Het is dan ook logisch dat landbouwers bewust omgaan met water.

Hoeveel invloed heeft een landbouwer zelf op de droogte- en overstromingsproblematiek? Ongeveer 46% van de oppervlakte van Vlaanderen is landbouwareaal, waardoor een groot deel van het regenwater op landbouwgrond terecht komt. Landbouw is dus een belangrijk stuk van de puzzel. Gepaste maatregelen nemen op het bedrijf en bij uitbreiding het platteland is niet enkel positief voor de landbouwers zelf, maar ook voor het ecosysteem en de maatschappij.

Het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB) stimuleert landbouwers, onderzoekers en andere plattelandsactoren om een bijdrage te leveren aan een klimaatrobuust platteland. Er is steun mogelijk voor het nemen van klimaat- en milieuvriendelijke maatregelen of investeringen. Innovatieve projecten in de landbouw en het platteland worden gefinancierd.

In deze brochure laten we een aantal landbouwers en onderzoekers aan het woord over het watermanagement op hun bedrijf en hoe ze bijdragen aan toekomstbestendige landbouw.

i

De brochure biedt geen totaaloverzicht van projecten en investeringen, maar wil aan de hand van voorbeelden tonen hoe het GLB inzet op waterbeheer. Hiermee willen we niet enkel informeren, maar ook inspireren.

7

02

GOEDE PRAKTIJKEN VOOR BETERE WATERBUFFERING

Ecoregelingen en
agromilieuklimaatmaatregelen

“In vergelijking met 30 jaar geleden moet er veel meer regen vallen vooraleer er water van het veld loopt.”

– Johan Bonnast, landbouwer in Kortenberg

Op de glooiende heuvels van Kortenberg aan de rand van het Nationaal Park Brabantse Wouden werkt landbouwer Johan Bonnast. Johan is op zijn veertiende begonnen met het beheren van vier hectare akkerbouwgrond in een familiebedrijf gespecialiseerd in witloof. Vandaag bewerkt hij 70 hectaren en teelt hij onder andere: aardappelen, korrelmais, winter-tarwe en -gerst.

VERHOGEN ORGANISCH KOOLSTOFGEHALTE VOOR EEN BETERE BODEM

De gronden die Johan tijdens zijn carrière overnam, waren allemaal van stoppende witloofboeren. “Witloof is een teelt die het liefst een arme grond heeft. De gronden hadden een gemiddeld koolstofgehalte van maar 0.9%. Na bijna 20 jaar intensief te werken met stalmest en compost hebben we het koolstofgehalte opgebouwd richting 1,65%”, legt Johan uit. Stalmest verkrijgt hij via twee naburige bedrijven waaraan hij stro levert. Dankzij deze gesloten kringloop is Johan zeker dat hij geen resistente onkruiden invoert. Sinds 2009 haalt Johan zijn ploeg niet meer boven. Hij past uitsluitend niet-kerende bodembewerking toe en heeft daar heel goede ervaring mee. “We hebben niet het meest intensieve teeltplan en proberen niet het onderste uit de kan te halen. Dat zorgt ervoor dat we meestal wel in droge omstandigheden kunnen zaaien. Door niet-kerend te werken laat de grond zich beter bewerken en blijft het water veel minder staan”, zegt Johan. Hij benadrukt het belang van deze aanpak in het heuvelachtige landschap van Kortenberg “Het hoger koolstofgehalte zorgt voor een beter bufferende werking. In vergelijking met 30 jaar geleden moet er veel meer regen vallen vooraleer er water van het veld loopt. Het water dat wel nog van het veld loopt, wordt opgevangen door één van de vele bufferstroken.”

BUFFER TUSSEN LANDBOUW EN OMGEVING

Op het bedrijf van Bonnast liggen verschillende types grasbufferstroken. Deze stroken vormen een belangrijke buffer tussen landbouwpercelen en omliggende waterlopen of kwetsbare landschapselementen zoals holle wegen, heggen of houtkanten. Johan: “De meeste stroken zijn aangelegd op erosiegevoelige percelen of langs landschapselementen. Dat is een mooie buffer om de landbouwactiviteit te laten overgaan in de natuur of waterloop. Op deze manier worden ze beter gebufferd en beschermd.”

Johan Bonnast op één van zijn percelen in Kortenberg; bovenaan de helling liggen de uitlopers van het Nationaal Park Brabantse Wouden, onderaan de helling ligt een grasbufferstrook tegen erosie.

 Stijn De Wulf, landbouwer met een hart voor de bodem en het bodemleven.

“Er zijn hier geen grote hellingen en toch is elk perceel vatbaar voor erosie.”

– **Stijn De Wulf, landbouwer in Ledegem**

Stijn De Wulf runt een gemengd landbouwbedrijf met melkvee en akkerbouw in Ledegem. In 2009 nam hij het bedrijf over van zijn ouders. Tijdens een excursie van het Vlaams Ruraal Netwerk ontmoetten we hem op zijn bedrijf. Het is een gangbaar bedrijf met veel aandacht voor agro-ecologie. Met ongeveer 100 hectare landbouwgrond, waarvan 20 hectare grasland, en 75 melkkoeien, is Stijn voortdurend op zoek naar manieren om zijn bedrijf duurzamer te maken.

“KRUIDENRIJKE GRASLANDEN MOETEN NIET ONDERDOEN.”

Na enkele jaren ervaring met grasklaver, experimenteert Stijn sinds 2022 met graskruiden. Deze overgang kost tijd. Stijn legt uit: “Als je grasklaver of graskruiden bemest zoals gangbaar grasland gaat dat niet goed. Je moet minderen met kunstmest, want graskruiden hebben dat niet nodig om tot een grote massa te komen.” Momenteel heeft Stijn vijf hectare graskruiden en acht hectare grasklaver. Dit najaar zaait hij nog eens vijf à zes hectare graskruiden in. Op termijn wil hij al zijn graslanden omzetten naar kruidenrijke graslanden. Deze bestaan uit wel 20 plantensoorten zoals weegbree, cichorei en verschillende soorten klaver. De grote diversiteit aan planten benut beter het potentieel van de bodem. Sommige soorten wortelen tot wel 80 cm diep. In tegenstelling tot Engels raaigras dat oppervlakkig wortelt, geraken deze planten langer aan water in periodes van droogte. “Sinds het inzaaien van de kruidenrijke graslanden hebben we nog geen echt droge jaren gehad, maar ik geloof dat het grasland zelfs dan productief blijft”, zegt Stijn. Verschillende plantensoorten hebben verschillende vereisten in water en nutriënten. Soorten die het door omstandigheden (bv. droogte) minder doen, worden gecompenseerd door andere soorten. Ook in natte periodes moeten kruidenrijke graslanden niet onderdoen voor Engels raaigras. Stijn: “Als je het totale plaatje bekijkt, zijn kruidenrijke graslanden voordeliger. Een klassiek grasland met even weinig kunstmest zou minder produceren.” Op termijn zouden de kruidenrijke graslanden genoeg eiwit moeten leveren, waardoor er minder krachtvoer aangekocht kan worden.

“DE GROND WIL BEDEKT BLIJVEN.”

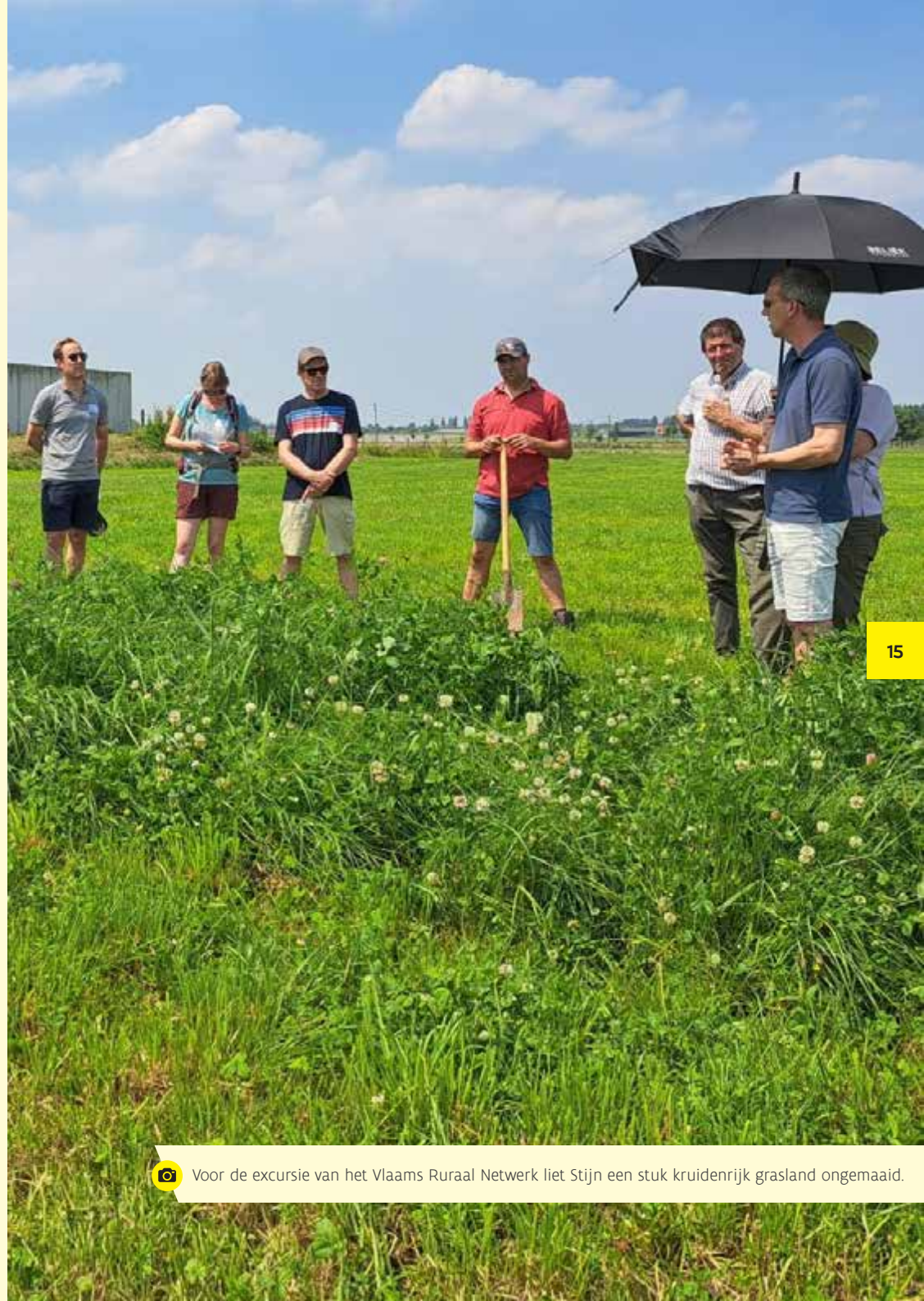
Tijdens de rondleiding komt het motto ‘de grond wil bedekt blijven’ verschillende keren terug. Stijn streeft dit na door meteen na de oogst groenbedekkers in te zaaien. Hij experimenteert ook met het inzaaien van groenbedekkers tussen gewassen. “Tussen de wintergerst hebben we klaver ingezaaid met een kunstmeststrooier. Na de oogst was de bodem al onmiddellijk mooi groen bedekt. Door de bodem te bedekken, onderhoud je hem beter. Zo is er steeds voeding voor het bodemleven. Onbedekte grond, blootgesteld aan uv-licht, verliest zijn bodemleven. Bedekte grond voorkomt ook erosie, zowel van water als wind. Er zijn hier geen grote hellingen, toch is elk perceel vatbaar voor erosie”, zegt Stijn.

KOOLSTOF BEPAALT DE SPONSCAPACITEIT VAN DE BODEM

Sinds twee jaar bewerkt Stijn zijn gronden exclusief niet-kerend. In combinatie met regelmatig gebruik van stalmest en groenbedekkers zorgt dat voor een gezonde bodem met meer koolstof. “Hoe meer koolstof, hoe groter de sponscapaciteit van de bodem. Maar het is nog te vroeg om grote uitspraken te doen”, zegt Stijn. Toch merkt hij al veranderingen op: percelen waar soms water bleef staan na hevige regen vertonen nu minder problemen. “Het perceel dat het langst niet-kerend bewerkt is en waar dit jaar koolzaad op staat, heeft zelfs tijdens het extreem natte voorjaar geen waterproblemen gehad. Dit perceel is al vijf jaar niet geploeegd en je ziet dat al het water in de bodem trekt.”

AGRO-ECOLOGISCH WERKEN IS PIONIERSWERK

Stijn ziet een landbouwbedrijf als één grote kringloop. Een betere bodem zorgt voor gezondere planten, dit levert op zijn beurt gezondere dieren op. Deze dieren produceren kwalitatievere melk en zelfs betere mest. De mest komt terug op het veld en verbetert de bodem. Deze kringloop op bedrijfsniveau aanpakken is niet evident en brengt veel kosten met zich mee. Stijn: “Werken volgens agro-ecologische principes stelt men vaak voor als minder handelingen uitvoeren en minder machines gebruiken. Dat is niet altijd zo. Het is nog veel experimenteren en pionierswerk. Momenteel is deze manier van werken een niche in Vlaanderen. Uitwisseling tussen gelijkgezinde boeren is dus heel waardevol voor een landbouwer.”

Voor de excursie van het Vlaams Ruraal Netwerk liet Stijn een stuk kruidenrijk grasland ongemaaid.

03

INVESTEREN IN KLIMAATROBUUSTE LANDBOUW

Vlaams Landbouwinvesteringsfonds (VLIF)

Het [Vlaams Landbouwinvesteringsfonds \(VLIF\)](#) ondersteunt Vlaamse land- en tuinbouwers bij het maken van duurzame investeringen. Door de maatschappelijke functie van [VLIF-NPI](#) (niet-productieve investeringen) krijgt de landbouwer 100%, 75%, of 50% van de kosten terugbetaald, naargelang het productieve nevenkarakter. De lijst van niet-productieve investeringen bevat interessante investeringen om beter om te gaan met water op het bedrijf zoals onder andere: wateropslagsystemen, erosiedammen, waterinfiltratiesystemen, stuwen/knijpconstructies op waterlopen, of omvorming van drainage naar peilgestuurde drainage ...

“Op plaatsen waar er nooit erosie was, komt het nu wel voor. Erosie zorgt voor verlies van vruchtbare bodem en kan gevaarlijke situaties veroorzaken voor mens en milieu.”

– Guillaume Provoost en Dries Mergaert, onderzoekers en adviseurs bij Inagro

“VANUIT WATERBESCHIKBAARHEID ZET IK HET MEEST IN OP BUFFER- EN SPAARBEEKS MET STEUN VAN VLIF-NPI.”

Landbouwers met vragen over wateropslag kunnen een beroep doen op Dries Mergaert. Dit gaat vaak over buffer- en spaarbekkens met ecologische inrichting. Staan deze in verbinding met een waterloop, dan krijgen ze een bufferende functie voor de gemeenschap en een waterspaarfunctie voor de landbouwer. Tijdens een droge zomer komt Dries op een tiental landbouwbedrijven voor een eerste advies. Dries: “We helpen de landbouwer met zijn steunaanvraag voor VLIF-NPI en als het wenselijk is, linken we het met extra advies en lopende projecten van Inagro.”

De afgelopen acht jaar waren er veel droge zomers. Landbouwers zijn hierdoor bewuster geworden van het veranderende klimaat. “Als er vroeger na twee droge jaren een nat jaar volgde, dan viel de vraag naar wateropslag stil. Ondertussen zijn er zelfs in jaren met extreem veel regenval, zoals dit jaar, vragen van landbouwers die nog meer regenwater willen opvangen. We krijgen natuurlijk ook vragen over wat te doen bij te veel water, maar dat is minder rechtlijnig op te lossen”, zegt Dries.

WATER OPSLAAN IN DE BODEM

Dries bekijkt samen met de landbouwer hoe extra water op te slaan op het bedrijf. Dit is niet altijd evident. Een andere manier om water op te slaan, zonder ruimte in te nemen, is een gezonde bodem. “Een goede bodem is het begin van alles. Landbouwers zijn zich bewust van het belang van de bodem. Daarnaast blijft een spaarbekken een zekerheid voor de landbouwer in droge periodes”, zegt Dries. Landbouwers met specifieke vragen rond bodemkwaliteit komen terecht bij collega’s van Dries, zoals Guillaume.

Dit gecombineerde buffer- en spaarbekken is aangesloten op een zijtak van de Zarrenbeek, waardoor ze zowel een bufferende als opslagfunctie heeft. © Inagro

HOUTHAKSELDAMMEN TEGEN EROSIE

Guillaume is onderzoeker bodem en bemesting en erosiecoördinator. Eén van zijn kerntaken is landbouwers sensibiliseren om erosie tegen te gaan. Geïnteresseerde landbouwers kunnen maatregelen nemen op hun terrein in samenwerking met het lokaal bestuur. Dat kan gaan over het aanleggen van bijvoorbeeld houthakseldammen, erosiepoelen en grasbufferstroken in combinatie met plantaardige dammen. Voor de plantaardige dammen kan de landbouwer via VLIF-NPI steun krijgen. Momenteel lopen er een vijftal van deze projecten bij landbouwers, die Guillaume opvolgt.

“IK ZOU EROSIEMAATREGELLEN AAN IEDERE LANDBOUWER AANRADEN.”

Marc Vantomme, landbouwer in erosiegevoelig gebied, neemt zelf verschillende maatregelen om de bodemkwaliteit op zijn percelen te verbeteren en erosie tegen te gaan. Hij zaait groenbemesters, gebruikt stalmest, compost en houtsnippers in de bodem, legt drempels aan in ruggenteelten en bewerkt zijn bodem niet-kerend. “De erosie-maatregelen zou ik aan iedere landbouwer aanraden. Het is zeer goed voor het milieu, zorgt voor een positief imago van de landbouw en ver-

mindert opbrengstverliezen. De landbouwer zelf vaart er wel bij”, zegt Marc in een gesprek met Guillaume. [Het volledige gesprek kan u hier bekijken](#). Op percelen met een hoge of zeer hoge erosiegevoeligheid (rode of paarse percelen) is het verplicht erosie maatregelen te nemen. Zijn er geen verplichtingen, dan kan de landbouwer steun krijgen voor verschillende erosie maatregelen via de ecoregelingen. Ecoregelingen zijn populaire éénjarige maatregelen. Landbouwers vragen deze eenvoudig aan. “Ze krijgen een compensatie terwijl ze aan hun bodem werken. Een populaire ecoregeling is het verhogen van het organische koolstofgehalte in de bodem met stalmest, want landbouwers hebben vaak stalmest ter beschikking. Drempels bij ruggenteelt en niet-kerende grondbewerking zijn ook populair tegen erosie. De vergoeding voor niet-kerende bodembewerking zie ik eerder als leergeld voor het ploegloos werken. Dit is even door een zure appel bijten, omdat de resultaten in het eerste jaar niet zichtbaar zijn. Na een paar jaar niet-kerend werken horen we van de landbouwers dat er een positief effect is”, zegt Guillaume. Deze maatregelen tegen erosie zorgen voor een gezondere en veerkrachtige bodem. Daardoor is hij minder gevoelig aan droogte of een overvloed aan water. Meer informatie over de populariteit van ecoregelingen kan u terugvinden op de [cijferwebsite](#) van het Agentschap Landbouw en Zeevisserij. Voor investeringen zoals drempelmachines is steun via VLIF-NPI mogelijk. Bij de aankoop van een machine voor niet-kerende bodembewerking kan een landbouwer steun krijgen via [VLIF-PI](#) (productieve investeringen).

“AFGELOPEN NATTE PERIODE WAS EEN WAKE-UP CALL VOOR GEMEENTEN.”

De doelgroep van Guillaume is niet enkel landbouwers, maar ook lokale besturen. Via demodagen en webinars betrekken ze steden en gemeenten in het verhaal. “Afgelopen natte periode was een wake-up call voor gemeenten die nog niet veel met erosie bezig waren. Op plaatsen waar er eerder nooit erosie was, komt het nu wel voor. Het najaar van 2023 en het voorjaar van 2024 waren dan ook heel extreem”, zegt Guillaume. Erosie kan gevaarlijke situaties voor mens en milieu veroorzaken, denk bijvoorbeeld aan modderstromen.

Het werkgebied van Inagro ligt voornamelijk in West-Vlaanderen, maar hun adviezen stoppen niet aan de provinciegrens. Heeft u als landbouwer vragen rond waterbeschikbaarheid of erosie? Dan kan u contact opnemen met Inagro via info@inagro.be of het [contactformulier](#). Bent u actief in een erosiegevoelige gemeente? Dan is de kans groot dat uw gemeente een [erosiecoördinator](#) heeft.

Guillaume staat landbouwers te woord tijdens een studiedag van Inagro. © Inagro

04

LANDBOUWONDERZOEK OMZETTEN IN DE PRAKTIJK

Demonstratieprojecten

Demonstratieprojecten zijn belangrijk bij het verspreiden van duurzame praktijken en nieuwe technieken. Via demonstraties worden onderzoeksresultaten vertaald naar de praktijk en bereiken ze de landbouwers. Jaarlijkse oproepen voor het indienen van projectvoorstellen zijn steeds gekoppeld aan actuele thema's. In 2020 was er een specifieke oproep voor projecten gelinkt aan hitte- en droogteproblemen. In 2021 was er bij zeven van de acht projecten aandacht voor waterkwantiteit.

“Een weerbare bodem helpt niet enkel in extreem droge jaren, maar ook in extreem natte jaren.”

– **Elise Vandewoestijne, onderzoeker bij het Provinciaal Proefcentrum voor de Groenteteelt Oost-Vlaanderen (PCG) en Simon Verreckt, voormalig onderzoeker en adviseur bij Praktijkpunt Landbouw Vlaams-Brabant**

SLIM OMSPRINGEN MET IRRIGATIEWATER

Het demonstratieproject [OptiwApp](#) (Optimale Water Applicatie) zet in op de besparing van water door slim om te springen met irrigatie. Het project bouwt voort op het succesvolle demonstratieproject 'Beredeneerd beregenen van openluchtgroenten en aardappelen' met het doel land- en tuinbouwers te ondersteunen bij het optimaliseren van hun waterbeheer. Het project wordt gecoördineerd door het PCG waar Elise Vandewoestijne het project opvolgt. Ze legt ons het belang van dit project uit: “Bij droogte en waterschaarste is het beregenen van gewassen met hemel-, oppervlakte- of grondwater vaak niet meer vanzelfsprekend. Bovendien wijzen klimaatvoorspellingen op meer extremen in de toekomst, met langere periodes van droogte en hitte tijdens het groeiseizoen. Duurzaam en beredeneerd omspringen met water is dus de boodschap. Een landbouwer moet kiezen op maat van zijn bedrijf want door een verschil in teelt, bodemtype en waterbeschikbaarheid is dit voor elk bedrijf anders.” [De Beregeningstool](#) werd in het

leven geroepen om hierbij te helpen. De tool geeft inzicht in de waterbehoefte van de voornaamste teelten afhankelijk van de plantdatum en de bodemsoort. Zo kan de landbouwer, in periodes van droogte, het schaarse water zo efficiënt mogelijk inzetten. Daarnaast geeft de beregeningstool een inschatting of de teelten rendabel blijven. De website bevat ook infofiches over traditionele en meer geavanceerde (precisie) beregeningstechnieken. Dit helpt de landbouwer om op de hoogte te blijven van nieuwe technieken die zinvol kunnen zijn in het bedrijf.

WEERBARE LANDBOUW START BIJ EEN WEERBARE BODEM

Slim irrigeren kan veel water besparen en is een deel van de oplossing. Goede bodempraktijken blijven essentieel om het watertekort zo lang mogelijk uit te stellen. Het demonstratieproject [Bodemkracht](#) testte uit welke bodemtechnieken gewassen weerbaarder kunnen maken tegen droogte. Simon Verreckt volgde dit project op als adviseur en onderzoeker van Praktijkpunt Landbouw Vlaams-Brabant. Simon is ervan overtuigd dat een weerbaar landbouwsysteem start bij de bodem. Een belangrijke factor hiervoor is het organische stofgehalte. "Een weerbare bodem helpt niet enkel in extreem droge jaren, maar ook in extreem natte jaren. Toevoegen van organische stof aan de bodem, zoals compost, heeft een positief effect op de bodemstructuur. Dankzij niet-kerende bodembewerking concentreert de organische stof zich in de bovenste bodemlagen. Dit verbetert de waterhuishouding", zegt Simon.

DE BODEM HEEFT TIJD NODIG

Er is al veel onderzoek gedaan naar bodemkwaliteit in de landbouw, maar deze resultaten bereiken niet altijd de sector. Simon: "In het project Bodemkracht leggen we bestaande technieken in proef aan en tonen deze op demonstraties. Landbouwers zien de resultaten en maken zo geïnformeerde keuzes." Het project testte verschillende technieken om gewassen beter te beschermen tegen droogte op proefvelden verspreid in Vlaanderen. Hulpstoffen zoals superabsorberders, compost of gesteentemeel toevoegen aan de bodem gaf tijdens de korte projectduur geen significante voordelen. Ook voordelen van duurzame bodempraktijken zoals niet-kerende bodembewerking zijn niet makkelijk aan te tonen in een tweejarig project. Enkel bij wortelen was er een meetbaar positief effect. "In een langlopend project zijn er percelen al meer dan 20 jaar uitsluitend niet-kerend bewerkt, hier zijn wel duidelijke voordelen te noteren", zegt Simon. Het volledige rapport met alle resultaten vindt u terug op [Bodemkracht - Praktijkpunt Landbouw](#).

DEMONSTRATIEPROJECTEN BRENGEN ONDERZOEK TOT BIJ DE LANDBOUWER

Elise (OptiwApp) en Simon (Bodemkracht) benadrukken dat demonstratieprojecten essentieel zijn om de landbouwer te sensibiliseren. "Er is veel landbouwonderzoek. Via deze projecten kunnen de resultaten ervan praktijkgericht naar de landbouwer gebracht worden", vertelt Simon. "De land- en tuinbouwsector heeft nood aan oplossingen op maat van het bedrijf. Praktijkcentra zijn voor veel landbouwers het eerste en het belangrijkste aanspreekpunt. Demonstratieprojecten zijn dus belangrijk om de vragen en uitdagingen van de sector te beantwoorden", zegt Elise.

Op proefvelden van het demonstratieproject bodemkracht werden de effecten van stro getest op de gewasweerbaarheid tijdens droogte.
© Proefcentrum voor de Groenteteelt

05

GEBIEDSGERICHTE AANPAK TEGEN DROOGTE OP HET PLATTELAND

LEADER

LEADER-projecten zetten in op samenwerking tussen plattelandsorganisaties om hun eigen plattellandsgebieden te ontwikkelen. De organisaties zijn zelf aan zet om in te spelen op de lokale noden en actie te ondernemen. LEADER focust tijdens de huidige GLB-periode op drie prioritaire thema's: innovatieve en duurzame lokale landbouwproductie en -afzet; biodiversiteit en landschapskwaliteit; en leefbare en levendige dorpen.

“We beslissen samen met de landbouwers waar de stuwen komen. Een landbouwer kent zijn perceel tenslotte het beste.”

– Cedric Hamelink, Projectmedewerker platteland bij Regionaal Landschap de Voorkepen

Met steun van het LEADER-project [Drempels tegen droogte](#) plaatsten drie landbouwers in totaal zes regelbare stuwen en houden ze zo meer water vast op hun percelen. Stuwen vertragen het water in de waterlopen rondom een perceel. Water trekt in de bodem en is langer beschikbaar voor gewassen. De percelen van de landbouwers in Hal die deelnemen aan dit project, liggen dicht bij elkaar waardoor de resultaten over een heel gebied merkbaar zijn.

REGIONAAL LANDSCHAP DE VOORKEMPEN BEGELEIDT LANDBOUWERS

Cedric Hamelink, projectmedewerker platteland, volgt het project ‘Drempels tegen droogte’ op. Het doel van dit project is laagdrempelige maatregelen uitvoeren bij lokale landbouwers om water te bufferen en te laten infiltreren. “Een peiling maakte duidelijk dat er vooral interesse is voor regelbare stuwen en minder voor niet-regelbare stuwen. Logisch, want landbouwers willen ook een manier om water af te voeren als het nodig is”, zegt Cedric. Door middel van GIS (Geografisch Informatie Systeem) onderzoekt Cedric waar de waterlopen liggen en hoe het beste resultaat te bereiken. Cedric: “Uiteindelijk beslissen we samen met de landbouwers waar de stuwen komen. Een landbouwer kent zijn perceel tenslotte het beste.”

WELK RECEPT TEGEN DROOGTE KIEST U?

De stuwen binnen dit project werken als een soort peilgestuurde drainage. De drainageleidingen komen uit in de waterloop, waardoor dat als moerbuis functioneert. De landbouwer bepaalt met de stuw hoeveel water op zijn perceel blijft staan. Hij kan water afvoeren bij werken op het veld en vasthouden tijdens de groei van de gewassen. [Het kookboek voor hemelwaterinfiltratie](#) toont tien laagdrempelige technieken voor verhoogde regenwaterinfiltratie. Cedric: “Sinds dit project worden we vaker gecontacteerd met vragen rond water in de landbouw, mee dankzij het kookboek. Het is leuk om te zien dat andere organisaties dit oppikken.”

WILT U ZELF EEN STUW PLAATSEN?

Door de lange, natte periodes met uitzonderlijk veel regen, zowel vorig jaar als dit jaar, lijkt de nood klein om water langer vast te houden. Toch is het interessant om toekomstgerichte keuzes te maken en nu al maatregelen te nemen voor toekomstige droogte. Landbouwers die een stuw aanleggen kunnen hiervoor steun krijgen via [VLIF-NPI](#) (niet-productieve investeringen).

HAL STAAT NIET STIL

De landbouwers in Hal zien de nood in van klimaatrobuuste landbouw en zetten daarop in op de lange termijn. Een nieuw LEADER-project, namelijk ‘[HALnat](#)’, werd recent goedgekeurd. Met dit project zetten de landbouwers verder in op het bufferen van water via stuwjes en peilgestuurde drainage alsook op maatregelen voor een gezonde bodem zoals het inwerken van houtsnippers, stimuleren van ruimere teeltrotaties en kruidenrijke graslanden.

Tijdens een demodag krijgen de deelnemers uitleg over de werking van een regelbare stuw.
© Regionaal Landschap de Voorkepen

06

LANDBOUW EN WATER IN VLAANDEREN

Het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB) draagt op verschillende manieren bij aan een klimaatrobustere landbouw en platteland in Vlaanderen. Als landbouwer kan je gebruik maken van verschillende maatregelen om zo goed mogelijk met water op het bedrijf om te gaan. Wateroverlast en watertekort zijn complexe situaties die een 'én-én aanpak' nodig hebben. Om de landbouw en het platteland in Vlaanderen voor te bereiden op de toekomst, zal er een combinatie nodig zijn van maatregelen op meerdere niveaus. Een geïntegreerde aanpak is nodig, want extreme weersomstandigheden beperken zich niet tot één perceel of één bedrijf. De inzet van Vlaanderen en Europa stopt dan ook niet bij het GLB. Er zijn tal van programma's die aan de slag gaan met droogte of wateroverlast:

In 2020 werd de [Blue Deal](#) in het leven geroepen, een ambitieus programma vol acties om waterschaarste en droogte op het terrein tegen te gaan. Via de Blue Deal ondersteunt de Vlaamse Regering initiatieven van landbouwbedrijven, lokale besturen, kennisinstellingen, verenigingen ... rond duurzaam watergebruik en waterbeheer. De Blue Deal vormt mee de basis voor het Vlaams Klimaat Adaptatieplan 2021-2030. In het kader van klimaatadaptatie in de landbouw startte het Agentschap Landbouw en Zeevisserij een traject met zijn stakeholders, waaronder een reeks webinars (o.a. over [water](#)).

Na de coronacrisis lanceerde de Vlaamse Regering het relanceplan [Vlaamse Veerkracht](#). Deze investeringen geven de initiatieven van de Blue Deal een extra impuls. Een deel van dit budget is bestemd voor projectsubsidies in de landbouw, zoals droogteresistente teelten, groene investeringen op land- en tuinbouwbedrijven, hergebruik van restwater, opleiding en advisering. De [Blue Deal Bulletin](#) geeft een beeld van inspirerende projecten uit de Blue Deal. De editie van oktober 2023 focust op landbouw.

De Vlaamse Milieumaatschappij stimuleerde jarenlang nieuwe manieren van samenwerken via het programma [Proeftuinen droogte](#). Dit verliep van 2019 tot 2022 via jaarlijkse projectoproepen kaderend binnen de Blue Deal. De projecten bestaan uit samenwerkingsverbanden van minstens drie actoren die werken rond duurzaam watergebruik en zich beter willen wapenen tegen periodes van droogte. Het resultaat van Proeftuinen droogte zijn 31 proefprojecten in verschillende thema's zoals wateroverschotten inzetten voor land- en tuinbouw, proces- en afvalwater zuiveren en gebruiken, regenwater samen opvangen en verdelen. Enkele concrete voorbeelden werden gepresenteerd tijdens de webinar [Wateroverschotten inzetten voor land- en tuinbouw](#).

De Blue Deal steunt ook het programma [Water-Land-Schap 2.0](#) van de Vlaamse Landmaatschappij (VLM). Projecten binnen Water-Land-Schap verbinden duurzame landbouw met klimaatrobuste landschappen en waterlopen om droogte en waterschaarste te bestrijden. Ze starten vanuit een samenwerking tussen lokale overheden, onderzoekers en landbouwers binnen een landelijk gebied. Water-Land-Schap 2.0 volgt de succesvolle oproep van Water-Land-Schap 1.0 waarbij sinds 2017 al 14 deelgebieden aan de slag gingen tegen droogte. In 2024 start VLM, in samenwerking met het Agentschap Landbouw en Zeevisserij, landbouwbegeleiding op in de Water-Land-Schap deelgebieden. De taak van de begeleiders is om de landbouwers te betrekken bij de projecten en hen te ondersteunen bij de implementatie van maatregelen op het terrein.

In 2022 formuleerde het expertenpanel hoogwaterbeveiliging een aangepaste strategie voor waterzekerheid in Vlaanderen in [Weerbaar Waterland – Ons voorbereiden op wat al gebeurt](#). Ze beschrijven een strategie voor waterzekerheid in Vlaanderen in tien samenhangende acties en een plan van aanpak. Centraal staat de transitie naar een landschapssysteem dat water eerst maximaal vasthoudt voor infiltratie, om pas daarna het resterende water te hergebruiken of af te voeren als dat nodig blijkt. Deze adviezen worden in de praktijk omgezet in vier Water-Land-Schapsgebieden via het traject [Weerbaar Water-Land-Schap](#). De geselecteerde gebiedscoalities zijn: de bovenloop van de IJzer, het gebied tussen Kortrijk en Roeselare, de Getestreek in Vlaams-Brabant en de Vallei van de Herk en Mombeek.

Het zal ondertussen duidelijk zijn dat we niet van vandaag op morgen weerbaarder zullen worden tegen waterschaarste en wateroverlast. Het is een stapsgewijs proces dat we samen moeten aanpakken. Het Agentschap Landbouw en Zeevisserij gaat samen met de sector op zoek om de landbouw verder voor te bereiden op een veranderend klimaat. Het doel is om een breed gedragen en haalbaar actieprogramma te bekoemen voor [klimaatadaptatie in de landbouw](#). De hierboven beschreven trajecten en programma's zijn een selectie van de maatregelen die worden genomen in Vlaanderen. Zoals u kan lezen wordt het probleem overkoepelend, over de verschillende entiteiten, bestuursniveaus en op het terrein aangepakt. We moeten samen aan de slag voor toekomstbestendige landbouw in Vlaanderen!

Medegefinancierd door
de Europese Unie

VLAAMS
RURAAL
NETWERK